

Fantáziák zsákvászonon

Aki Zürichben ma új galériát nyit, meg kell küzdenie a figyelemért. A sok bejáratott, nemzetközileg is magasan jegyzett vállalkozás mellett csak annak lehet esélye a sikerre, aki nemcsak kitűnő minőséget kínál, hanem valami olyat, ami – legalábbis a svájci piacon – újnak, eredetinek számít. A város legújabb és 800 négyzetméteres kiállítóterével egyben egyik legnagyobb galériája, amely társtulajdonosa, Nadja Brykina nevét viseli, úgy tűnik, sikerrel veszi az első akadályt. Brykina újonc a műkereskedelemben, ám mielőtt bankár férjéhez Zürichbe települt volna, Moszkvában már nevet szerzett magának a „második orosz avantgárd”, a XX. század második fele nonkonformista művészi életművének feldolgozásával és bemutatásával. Elismert szakértője a közelmúlt orosz festészete azon vonulatának, mely a gorbacsovi peresztrojka időszakáig a tiltott kategóriába tartozott, s így csak az elmúlt évtizedben kerülhetett a nemzetközi gyűjtői érdeklődés homlokterébe.

Galériájának nyitó tárlata Marlen Spindler életművéből ad keresztmetszetet. Spindler hanyatott életében, s a megkésve bár, de megbékélést, elismerést hozó utolsó éveiben egy egész művésznemzedék sorsa tükröződik. Szülei még nagy reményekkel fogadták a szovjethatalmat, hiszen 1931-ben Kirgíziában született fiuknak a Marx és Lenin nevéből „összebarkácsolt” Marlen keresztnevet adták. Ázsiában töltött gyermekévei mély nyomokat hagytak a festőben; a bazárok kaleidoszkópszerű világa, szülőföldje építészetének motívumai, ha sokszor elvont formában is, de

Marlen Spindler: Szabadulás, 1990
tempera, papír, 84x60 cm

rendszeresen feltűntek későbbi művein. Alig tette meg az első lépéseket a művészi pályán, tapasztalnia kellett, hogy neve nem jelent menlevelet. Az öntörvényű, ráadásul lobbánékony, heves vérmérsékletű művész élete a hatalommal való viaskodás jegyében telt. Jobb esetben csak kitiltották Moszkvából, de többször – rendszerint kisebb vétségekért, rendbontásért – börtönbe zárták, ám az igazi szálla művészete volt a hatóságok szemében. Ő azonban a rácsok mögött is rendületlenül dolgozott tovább. Képeinek egy része úgy menekült meg a megsemmisítéstől, hogy felesége a szoknyája alatt csempészte ki őket a szögesdrót mögül. Sorsa a gorbacsovi enyhüléssel már csak fizikai értelemben változott. Egész életében magának festett; pontosan tisztában volt értékeivel, de letett a társadalmi elismerésről, és még kevésbé

akart divatos festővé válni. Ahogy annak idején ellenállt az ideológiai nyomásnak, úgy nem hódolt be a piaci divatoknak sem. Már tolókocsiba kényszerülve élte meg a teljes rehabilitációt jelentő egyéni tárlatot a Tretyakov képtárban 1996-ban: munkássága addigra lezárult; 2003-ban halt meg.

Művészete egyetlen irányzathoz sem sorolható; látásmódja egyéni, de nem előzmények nélküli. „Rubljov a tanítóm” – mondta egy interjúban, s az ikonok képszerkesztése valóban gyakran visszaköszön vásznain. Az absztrakt festészet felé akkor fordult, amikor reklámgrafikusként céglogókat tervezett. Műveinek nagyobb része azonban megmarad a figurativitás és az absztrakció határmezsgyéjén. A klasszikus modern festészet nagyjai közül elsősorban Paul Klee ihlette meg. Képeinek hatását a mély, telt, erőteljes színek mellett a durva zsákvászon is fokozza, melyre műveinek többségét festette. Legfontosabb munkáinak ma a zömmel a hetvenes-nyolcvanas években készült, nagyméretű fantáziakompozícióit tekintik, amelyek a több mint száz alkotást felvonultató tárlaton is központi helyet kaptak. Munkásságának további három nagy csoportját a korai portrék, az egész életművet végigkísérő tájképek és a börtönrajzok jelentik; ez utóbbiak annak ellenére drámai hatásúak, hogy sohasem ábrázolnak erőszakos jeleneteket.

A zürichi kiállítás a világhír felé csak halála után elindult művész életművének eddigi legátfogóbb bemutatója. *(Megtekinthető június 1-jéig.)*

EMÖD PÉTER